

Ρωσία

Από το 2014, οι σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας έχουν τεθεί σε δοκιμασία λόγω ενεργειών της Ρωσίας, όπως η παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας, η στήριξη ομάδων ανταρτών στην Ανατολική Ουκρανία, οι πολιτικές της Ρωσίας στην περιοχή, εκστρατείες παραπληροφόρησης και αρνητικές εσωτερικές εξελίξεις. Οι εντάσεις έχουν αυξηθεί με την παρέμβαση της Ρωσίας στη Συρία. Από το 2014, η ΕΕ έχει επανειλημμένα ανανεώσει τις κυρώσεις κατά της Ρωσίας. Η αλληλεξάρτηση ΕΕ και Ρωσίας εξακολουθεί να υφίσταται και η ΕΕ εφαρμόζει μια προσέγγιση «επιλεκτικής συνεργασίας».

Νομική βάση

- Τίτλος V της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση: «εξωτερική δράση»
- Άρθρα 206-207 (εμπόριο) και άρθρα 216-219 (διεθνείς συμβάσεις) της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)
- Συμφωνία εταιρικής σχέσης και συνεργασίας (ΣΕΣΣ) (διμερείς σχέσεις).

Σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας

Μέχρι την εκδήλωση της κρίσης στην Ουκρανία, η ΕΕ και η Ρωσία είχαν οικοδομήσει μια «στρατηγική εταιρική σχέση» που καλύπτει, μεταξύ άλλων, το εμπόριο, την οικονομία, την ενέργεια, την κλιματική αλλαγή, την έρευνα, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό και την ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, της μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων και της διευθέτησης των συγκρούσεων στη Μέση Ανατολή. Η ΕΕ υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής της προσχώρησης της Ρωσίας στον ΠΟΕ (που ολοκληρώθηκε το 2012). Τα τελευταία έτη το ζήτημα της κοινής γειτονίας έχει καταστεί μείζον σημείο τριβής μεταξύ ΕΕ και Ρωσίας. Η παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία τον Μάρτιο του 2014 και τα στοιχεία που φανερώνουν ότι η Ρωσία στήριξε τους αντάρτες που μάχονται στα ανατολικά εδάφη της Ουκρανίας πυροδότησαν μια διεθνή κρίση. Η ΕΕ επανεξέτασε τη διμερή της σχέση με τη Ρωσία, διακόπτοντας τις τακτικές διμερείς συναντήσεις κορυφής και ανέστειλε το διάλογο σε θέματα χορήγησης θεωρήσεων και τις συνομιλίες σχετικά με μια νέα διμερή συμφωνία που θα αντικαθιστούσε την ΣΕΣΣ. Η ΕΕ ακολουθεί επί του παρόντος μια διττή προσέγγιση σε σχέση με τη Ρωσία, που συνδυάζει σταδιακές κυρώσεις και προσπάθειες για εξεύρεση διπλωματικών λύσεων στη σύγκρουση στην Ανατολική Ουκρανία. Η συμμετοχή της Ρωσίας στις προσπάθειες της ομάδας χωρών Ε3+3 (αποκαλούμενη και Ρ5+1) που συνήψαν συμφωνία για τα πυρηνικά με το Ιράν τον Ιούλιο του 2015 αναπτέρωσε τις ελπίδες για μια ευρύτερη συνεργασία στην παγκόσμια

σκηνή. Ωστόσο, η αιφνίδια, από τον Σεπτέμβριο του 2015, επέμβαση της Ρωσίας στον πόλεμο που διεξάγεται στη Συρία υπέρ του Προέδρου Άσαντ και μια έντονη εκστρατεία παραπληροφόρησης προκαλεί πρόσθετες εντάσεις με τη Δύση.

Στις προεδρικές εκλογές του 2018 ο Βλαντιμίρ Πούτιν εξελέγη Πρόεδρος για τέταρτη φορά με ποσοστό 76,69% των ψήφων. Όπως και στο παρελθόν, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν προσκλήθηκε να στείλει αποστολή παρατηρητών. Η ρωσική νομοθεσία που εγκρίθηκε μετά από το 2012 είχε στόχο την αντιπολίτευση και την κοινωνία πολιτών. Εκατοντάδες ΜΚΟ έχουν χαρακτηριστεί «ξένοι πράκτορες» και/ή «ανεπιθύμητες οργανώσεις» και οι αρχές έχουν επιβάλει αυστηρότερο έλεγχο στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τη χρήση του διαδικτύου. Η ΕΕ είναι ανήσυχη για το κράτος δικαίου — συμπεριλαμβανομένης της διαφθοράς. Το 2017 και το 2018, μεγάλες διαδηλώσεις κατά της διαφθοράς, τις οποίες κίνησε το στέλεχος της αντιπολίτευσης Alexey Navalny, έλαβαν χώρα σε ολόκληρη τη Ρωσία και έτυχαν αυστηρής αντιμετώπισης από τις αρχές. Η Κεντρική Εκλογική Επιτροπή και το Ανώτατο Δικαστήριο δεν επέτρεψαν στον Alexey Navalny να θέσει υποψηφιότητα λόγω προηγούμενης αμφισβητούμενης καταδίκης του. Οι κοινοβουλευτικές εκλογές του Σεπτεμβρίου 2016 είχαν ήδη επιβεβαιώσει την κυριαρχία της προεδρίας του Πούτιν και μια μεγάλη νίκη για το κόμμα του «Ενωμένη Ρωσία».

Το 2017, η ρωσική οικονομία ανέκαμψε από την ύφεση του 2014-2016 και την αναταραχή στον τραπεζικό τομέα, επωφελούμενη από την αύξηση των εσόδων από το πετρέλαιο και τις εξαγωγές βασικών προϊόντων. Οι προβλέψεις είναι ευνοϊκές, ωστόσο τε επενδυτικό κλίμα στη χώρα είναι αβέβαιο και οι οικονομικές επιδόσεις της εξακολουθούν να εξαρτώνται από τις τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου. Το οικονομικό σύστημα επικεντρώνεται σε λίγους κλάδους· στερείται επενδύσεων μεταρρυθμιστικού χαρακτήρα, ενώ στην αγορά κυριαρχούν μεγάλες επιχειρήσεις που διατηρούν δεσμούς με το κράτος. Παρά τις κυρώσεις, η ΕΕ εξακολουθεί να είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας και η Ρωσία είναι ο τέταρτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της ΕΕ. Ωστόσο, οι εμπορικές και οικονομικές σχέσεις δυσχεραίνονται λόγω πολυάριθμων παραγόντων, όπως η επιβολή απαγόρευσης από τη Ρωσία στις εισαγωγές αγροδιατροφικών προϊόντων της ΕΕ, διαφορές στο πλαίσιο του ΠΟΕ και σοβαροί περιορισμοί σχετικά με τις δυνατότητες εταιρειών της ΕΕ να συμμετέχουν σε διαδικασίες δημοσίων συμβάσεων στη Ρωσία.

Από τον Μάρτιο του 2014, η ΕΕ έχει επιβάλει σταδιακά περιοριστικά μέτρα εις βάρος της Ρωσίας ως αντίδραση στην παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας και στην αποσταθεροποίηση της Ουκρανίας. Η ΕΕ διεύρυνε σημαντικά τις κυρώσεις της μετά την κατάρριψη αεροσκάφους που εκτελούσε την πτήση MH17 στις 17 Ιουνίου 2015 πάνω από εδάφη που ελέγχονταν από υποστηριζόμενους από τη Ρωσία αντάρτες στην Ανατολική Ουκρανία. Οι κυρώσεις επικαιροποιούνται τακτικά και παρατείνονται.

Τα περιοριστικά μέτρα της ΕΕ λαμβάνουν διάφορες μορφές. Στα διπλωματικά μέτρα περιλαμβάνονται ο αποκλεισμός της Ρωσίας από την G8, ο τερματισμός της διαδικασίας προσχώρησης της Ρωσίας στον ΟΟΣΑ και τον Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας καθώς και η αναστολή των τακτικών διμερών συνόδων κορυφής ΕΕ-Ρωσίας.

Οι οικονομικές κυρώσεις αφορούν συναλλαγές με τη Ρωσία σε συγκεκριμένους οικονομικούς τομείς. Περιορίζουν την πρόσβαση ορισμένων ρωσικών τραπεζών και

εταιρειών σε πρωτογενείς και δευτερογενείς κεφαλαιαγορές της ΕΕ. Επιβάλλουν απαγορεύσεις στις εξαγωγές και εισαγωγές για το εμπόριο όπλων και απαγόρευση στις εξαγωγές ειδών διπλής χρήσης για στρατιωτική χρήση ή για στρατιωτικούς τελικούς χρήστες στη Ρωσία. Περιορίζουν επίσης την πρόσβαση της Ρωσίας σε ορισμένες ευαίσθητες τεχνολογίες και υπηρεσίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για έρευνα και παραγωγή πετρελαίου. Ειδικοί περιορισμοί ισχύουν για τις οικονομικές σχέσεις με την Κριμαία και τη Σεβαστούπολη, καθώς και απαγόρευση εισαγωγής προϊόντων από τη χερσόνησο, απαγόρευση εξαγωγής ορισμένων αγαθών και τεχνολογιών, περιορισμοί στις επενδύσεις και απαγόρευση της παροχής τουριστικών υπηρεσιών. Μέτρα που αφορούν την οικονομική συνεργασία αναστέλλουν τις χρηματοδοτικές πράξεις στη Ρωσία από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕΠ) και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη (ΕΤΑΑ).

Επιμέρους περιοριστικά μέτρα έχουν επιβληθεί σε περισσότερα από 150 πρόσωπα και 40 οντότητες και συνίστανται σε δέσμευση περιουσιακών στοιχείων και ταξιδιωτική απαγόρευση, επειδή με τη δραστηριότητά τους υπονομεύουν την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας. Ο κατάλογος περιλαμβάνει τους προέδρους των δύο σωμάτων της Ρωσικής Ομοσπονδιακής Συνέλευσης (της Κρατικής Δούμας και του Συμβουλίου της Ομοσπονδίας), καθώς και τον πρόεδρο της ρωσικής αντιπροσωπείας στην επιτροπή κοινοβουλευτικής συνεργασίας ΕΕ-Ρωσίας.

Το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων του Μαρτίου 2016 προσδιόρισε πέντε κατευθυντήριες αρχές που διέπουν τις σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας: (1) εφαρμογή της συμφωνίας του Μινσκ ως βασικής προϋπόθεσης για κάθε ουσιαστική αλλαγή της στάσης της ΕΕ έναντι της Ρωσίας· (2) ενίσχυση των σχέσεων με τους ανατολικούς εταίρους της ΕΕ και άλλες γειτονικές χώρες, μεταξύ άλλων και στην κεντρική Ασία· (3) ενίσχυση της θέσης της ΕΕ (για παράδειγμα στους τομείς της ενεργειακής ασφάλειας, των υβριδικών απειλών ή της στρατηγικής επικοινωνίας)· (4) επιλεκτική συνεργασία με τη Ρωσία σε θέματα που ενδιαφέρουν την ΕΕ· (5) ανάγκη συμμετοχής σε διαπροσωπικές σχέσεις και στήριξης της ρωσικής κοινωνίας πολιτών. Η πρώτη αρχή εμμέσως συνδέει τη διάρκεια ορισμένων από τις κυρώσεις της ΕΕ με την πρόοδο που σημειώνεται προς την κατεύθυνση της ειρηνικής διευθέτησης της σύγκρουσης στην Ανατολική Ουκρανία.

Από τον Αύγουστο του 2014, η Ρωσία εφαρμόζει αντίμετρα για κυρώσεις της ΕΕ και άλλων δυτικών χωρών (συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ, του Καναδά και της Αυστραλίας) και επιβάλλει με τη σειρά της κυρώσεις σε γεωργικά αγαθά, πρώτες ύλες και τρόφιμα, επικαλούμενη παραβιάσεις των προτύπων για την ασφάλεια των τροφίμων. Το γεγονός αυτό έχει ενισχύσει την πολιτική υποκατάσταση των εισαγωγών της στον γεωργικό τομέα. Η Ρωσία εφαρμόζει επίσης μια «απαγορευμένη λίστα» για τους υπηκόους της ΕΕ και των ΗΠΑ που έχουν επικρίνει τις ενέργειές της, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται 18 ευρωβουλευτές, και τους απαγορεύει την είσοδο στο έδαφός της. Δεν υπάρχει κανένας τρόπος δικαστικής προσφυγής σε περίπτωση εγγραφής ενός ατόμου στη λίστα, αντίθετα με ό,τι ισχύει στην περίπτωση της ταξιδιωτικής απαγόρευσης της ΕΕ.

Ισχύουσες συμφωνίες

Τη νομική βάση των σχέσεων ΕΕ-Ρωσίας αποτελεί η ΣΕΣΣ που υπεγράφη τον Ιούνιο του 1994. Αρχικά είχε δεκαετή ισχύ και έκτοτε ανανεώνεται αυτομάτως κάθε χρόνο. Καθορίζει τους κύριους κοινούς στόχους και θεσπίζει το θεσμικό πλαίσιο για τις διμερείς επαφές (περιλαμβανομένων τακτικών διαβουλεύσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ανά εξαμήνο διασκέψεων κορυφής σε επίπεδο προέδρων, οι οποίες επί του παρόντος έχουν παγώσει).

Στη σύνοδο κορυφής της Αγίας Πετρούπολης τον Μάιο του 2003, η ΕΕ και η Ρωσία ενίσχυσαν τη συνεργασία τους δημιουργώντας τέσσερις «κοινούς χώρους»: έναν οικονομικό χώρο· έναν χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης· έναν χώρο εξωτερικής ασφάλειας· και έναν χώρο έρευνας, παιδείας και πολιτισμού. Σε περιφερειακό επίπεδο, η ΕΕ και η Ρωσία, μαζί με τη Νορβηγία και την Ισλανδία, συγκρότησαν το 2007 τη νέα πολιτική για τη Βόρεια Διάσταση, με επίκεντρο τη διασυνοριακή συνεργασία στις περιοχές της Βαλτικής και του Μπάρεντς. Τον Ιούλιο του 2008 ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για μια νέα συμφωνία ΕΕ-Ρωσίας, η οποία επρόκειτο να περιλαμβάνει «νομικά δεσμευτικές υποχρεώσεις» σε τομείς όπως ο πολιτικός διάλογος, η δικαιοσύνη, η ελευθερία, η ασφάλεια, η οικονομική συνεργασία, η έρευνα, η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, το εμπόριο, οι επενδύσεις και η ενέργεια. Το 2010 εγκαινιάστηκε η «Εταιρική Σχέση για τον Εκσυγχρονισμό». Οι διαπραγματεύσεις για τη συμφωνία διευκόλυνσης των διαδικασιών χορήγησης θεώρησης ολοκληρώθηκαν το 2011. Ωστόσο, η επέμβαση της Ρωσίας στην Κριμαία είχε ως αποτέλεσμα τη διακοπή όλων αυτών των συνομιλιών και διαδικασιών. Το 2014 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε να παγώσει τη συνεργασία με τη Ρωσία (με εξαίρεση τη διασυνοριακή συνεργασία καθώς και τις διαπροσωπικές επαφές) και τη νέα χρηματοδότηση από την ΕΕ προς τη χώρα αυτή μέσω διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, το Κοινοβούλιο πρέπει να «εγκρίνει» κάθε νέα συμφωνία, όπως το έπραξε στην περίπτωση της προηγούμενης ΣΕΣΣ. Για ειδικότερες συμφωνίες (όπως η διευκόλυνση της χορήγησης θεωρήσεων) απαιτείται επίσης η έγκριση του Κοινοβουλίου. Το Κοινοβούλιο δεν ορίζει άμεσα τις στρατηγικές ανάγκες ή τα προγράμματα δράσης, εγκρίνει ωστόσο τη νομοθεσία, από κοινού με το Συμβούλιο, σχετικά με τους στόχους και τις προτεραιότητες της χρηματοδοτικής ενίσχυσης από την ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Γειτονίας (ΕΜΓ), μέσω του οποίου χρηματοδοτείται η περιφερειακή συνεργασία με τη Ρωσία. Επιπλέον, το Κοινοβούλιο έχει δικαίωμα να ελέγχει τα έγγραφα που καθοδηγούν την εφαρμογή του ΕΜΓ πριν από την έγκρισή τους, μια διαδικασία γνωστή ως «δημοκρατικός έλεγχος».

Το Κοινοβούλιο έχει εγκρίνει σειρά ψηφισμάτων σχετικά με την Ουκρανία, τα οποία καταδικάζουν την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία και τον ρόλο της Ρωσίας στην αποσταθεροποίηση των ανατολικών εδαφών της Ανατολικής Ουκρανίας. Το Κοινοβούλιο ενέκρινε τον Ιούνιο του 2015 ψήφισμα σχετικά με την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας, με το οποίο εκφράζει την υποστήριξή του στις κυρώσεις της ΕΕ και τονίζει την ανάγκη να παρασχεθεί μια πιο φιλόδοξη

οικονομική βοήθεια προς τη ρωσική κοινωνία πολιτών και να προωθηθούν οι επαφές μεταξύ των ανθρώπων, παρά τις δυσχερείς σχέσεις. Αργότερα, σε άλλα ψηφίσματα επιδοκιμάστηκαν τόσο οι προσπάθειες που εκθέτει η Επιτροπή για μια Ενεργειακή Ένωση με στόχο τη μείωση της εξάρτησης από εισαγωγές ενέργειας από τη Ρωσία όσο και τα μέτρα της ΕΕ για την αντιμετώπιση της επιθετικής προπαγάνδας από τη Ρωσία και άλλες τρίτες χώρες. Ωστόσο, το Κοινοβούλιο έχει απευθύνει έκκληση για συνεργασία με τη Ρωσία στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, και την ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή, αλλά έχει επικρίνει την επέμβαση της Ρωσίας στη Συρία.

Πριν το 2014, το Κοινοβούλιο ήταν υπέρ μιας νέας, ευρείας συμφωνίας με τη Ρωσία που να βασίζεται σε κοινές αξίες και κοινά συμφέροντα. Ωστόσο, σε διάφορες εκθέσεις πρωτοβουλίας το Κοινοβούλιο έχει εκφράσει έντονες ανησυχίες όσον αφορά το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου και την κατάσταση της δημοκρατίας στη Ρωσία. Οι νόμοι κατά της «προπαγάνδας» των ΛΟΑΔΜ και τα μέτρα κατά των ανεξάρτητων ΜΚΟ ή όσων λαμβάνουν χρηματοδότηση από πηγές εκτός Ρωσίας αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα. Τον Απρίλιο του 2017, το Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα στο οποίο καταδικάζει τη σύλληψη του Alexey Navalny. Το 2016, το Κοινοβούλιο καταδίκασε απερίφραστα τις άνευ προηγουμένου παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εις βάρος κατοίκων της Κριμαίας, κυρίως Τατάρων. Τον Μάρτιο του 2017, το Κοινοβούλιο κάλεσε τη Ρωσία να απελευθερώσει περισσότερους από 30 ουκρανούς πολίτες, οι οποίοι είτε κρατούνταν ή τελούσαν σε συνθήκες περιορισμού της ελευθερίας τους.

Από το 1997 έως το 2014 οι σχέσεις με τα ρωσικά νομοθετικά όργανα είχαν κυρίως αναπτυχθεί στο πλαίσιο της Επιτροπής Κοινοβουλευτικής Συνεργασίας (ΕΚΣ), ενός διακοινοβουλευτικού φόρουμ το οποίο είχε συσταθεί το 1994 στο πλαίσιο της ΣΕΣΣ ΕΕ-Ρωσίας. Από το 1997 έως τις αρχές του 2014, η ΕΚΣ ΕΕ-Ρωσίας χρησίμευσε ως σταθερή βάση για την ανάπτυξη της συνεργασίας και του διαλόγου μεταξύ των αντιπροσωπειών του Κοινοβουλίου και της Ρωσικής Ομοσπονδιακής Συνέλευσης. Από τον Μάρτιο του 2014, ωστόσο, το Κοινοβούλιο διέκοψε τις διακοινοβουλευτικές σχέσεις με τη Ρωσική Ομοσπονδιακή Συνέλευση, σε συμφωνία με τα διπλωματικά περιοριστικά μέτρα που ελήφθησαν συνεπεία της κρίσης στην Ουκρανία. Ωστόσο, η αντιπροσωπεία του Κοινοβουλίου στην ΕΚΣ ΕΕ-Ρωσίας εξακολουθεί να συνέρχεται και να συζητεί θέματα που αφορούν τις σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας. Διατηρεί επίσης έναν διάυλο για συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων με εκπροσώπους της ρωσικής κοινωνίας πολιτών, ΜΚΟ και των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Το Κοινοβούλιο δεν έχει προσκληθεί μετά το 1999 από τη Ρωσία να συμμετάσχει στην παρατήρηση εκλογών και δεν αναπτύσσει άλλες συναφείς δραστηριότητες στη χώρα.

Mario Damen
05/2019

